

Middelste Bonte Specht

Eerste broedpaar in de regio Zuid-Kennemerland, ... of toch net niet?

Dit artikel neemt ons mee in een boeiende recente vroege voorjaarswaarneming in de regio, namelijk van een paar Middelste Bonte Spechten op het landgoed 't Huis te Vogelenzang ('Engelse Bos'). Een waarneming die dit broedseizoen al direct bij de start op scherp zette en de spanning hoog opvoerde, met de prangende vraag: doen ze het of doen ze het niet ..., ook hier broeden? Met die potentie begon het intensief vervolg waarnemen met een hoopvolle maar onzekere uitkomst.

■ Hans van Lamoen

In de duinstreek van Zuid-Kennemerland dient het ontluikend voorjaar zich steevast aan met het opvallende geroffel van spechten. Het is de Grote Bonte Specht die in dit concert de boventoon voert. Die overstemt het veel meer ingetogen rateltje van de Kleine Bonte Specht in volume, maar is bovenal veel talrijker. De broedpopulaties van beide soorten concentreren zich in het middenduin met veel zacht hout (o.a. abeel), en in het binnenduin met dicht hoog opgaand, tot eeuwen oud, beuken en eiken bos. Een uitgelezen habitat, dat de spechten volop nestgelegenheid biedt, met daarbij jaarrond een goed gevulde voedsel voorraadkast. Maar hoe 'spechtfriendly' het kust duinbos ook is, toch zijn er daarin twee grote afwezigen. De Zwarte Specht en de Middelste Bonte Specht. De eerste kwam in de regio tot in het begin van deze eeuw voor, en regelmatig ook broedend. Maar vanaf 2008 is die niet meer waargenomen en lijkt de Zwarte Specht hier weer verdwenen.

De 'Middelste Bonte' is echter de grootste afwezige. Die soort heeft tot op heden nog nooit in de kuststreek van Noord- en Zuid-Holland gebroed. Aan de habitat ligt dat niet. Met een kenmerkende voorkeur voor de 'oud hout' habitat, zou die zich hier bij uitstek thuis kunnen voelen. In de afgelopen

tientallen jaren waren er slechts twee geregistreerde waarnemingen (www.waarneming.nl). Beide in het binnen duinrand bos ('Engelse Bos') van het landgoed 't Huis te Vogelenzang. Daar verbleven kort ongepaarde mannelijke vogels in 1997 (: mei 3-19, Leon Edelaar e.a.) en in 2018 (: april 17-18, Teun Baarspul e.a.).

Nederland ligt in de uiterste westrand van zijn Palearctisch verspreidingsgebied in West- en Centraal Europa. In de vorige eeuw tot in de negentiger jaren lag Nederland daar net buiten. Toen stond de Middelste Bonte Specht nog te boek als niet-broedend en zeldzaam. Maar dankzij gestage westwaartse uitbreiding van zijn verspreidingsgebied, sinds eind negentiger jaren, veroverd de 'Middelste Bonte' als broedvogel nu ook Nederland vanuit de eerste kerngebieden in Limburg en Twente/Achterhoek. Die uitbreiding is in de afgelopen decennia gevorderd tot in 't Gooi. Maar de duinstreek langs de westkust is tot op heden nog niet bereikt. Het polderland van Noord- en Zuid-Holland en de IJsselmeerpolders vormen een ongunstige bos arme barrière. Die maakt de duinstreek voor de Middelste Bonte Specht blijkbaar vooralsnog tot een 'brug te ver'. Tot een lonkend 'eiland voor de kust', als het ware.

De man 'MIDDELSTE BONTE' zet heel even zijn vuurrode kruintje op. Teken van territoriaal gedrag.

KENMERKEND FOERAGEREND op grof oud hout, speurend naar insecten in spleten.

Het is 4 maart 2024, en ik begin aan een vertrouwde vroege middag vogelronde op het landgoed 't Huis te Vogelenzang. Het nog grotendeels bladloze bos maakt het waarnemen op zicht nu nog relatief makkelijk, zelfs in het tot tientallen meters hoog opgaande hout. Een goede maand om vroeg de plaatsen van nestgaten te inventariseren. Stapvoets scan ik laag en hoog de majestueuze beuken en eiken. In weer een hoge blik zie ik bewegingen van een specht. Ik richt mijn kijker (18x50) voor een routine check. Is het een Grote Bonte Specht man of vrouw?

Het is, ... NEE..., het is, ik zie het goed, ... een Middelste Bonte Specht!!! Verbluft sta ik te kijken en zie dan ook nog... een tweede!! Mogelijk zelfs dus een paartje. Ongelooflijk!! Ik volg ze dan verder weer op zicht, om niet één van beide uit het oog te verliezen. Drie kwartier lang houd ik ze in het vizier. Steeds niet ver van elkaar, bewegen zij zich van tak naar tak en van boom naar boom. Vocaal zijn

ze totaal niet. Geen enkele roep of roffel hoor ik al die tijd. Ik vervolg dan uiteindelijk toch mijn vertrouwde ronde, maar met deze unieke waarneming voortdurend in gedachten.

Twee uur later ben ik weer terug op de plaats van waarneming en vind, na enkele minuten zoeken, weer één van de twee vogels. Ook nu weer op zicht. De vogel foerageert hoog boven mij op de kale stam van een forse dode eik. Ik schiet een korte video met mijn iPhone, en crop daaruit een foto. Wat onscherp maar goed genoeg voor determinatie bewijs. Bij thuiskomst post ik de waarneming met foto op Waarneming.nl. Ik plaats een embargo bij mijn waarneming tot 02/2025 om toeloop en verstoringrisico voor een mogelijk komend broedgeval te vermijden.

Twee dagen later ben ik weer op het landgoed. Ik loop er nu mijn eerste broedvogel tellingronde (Broedvogel Monitoring Project

- BMP 2024, Sovon, Plot Nummer: 54623). Ik vind het paar weer op zicht terug op een plaats niet ver (± 150 m) van die van twee dagen eerder en even later hoor ik tenslotte toch ook een eerste enkele roep. Op mijn BMP rondes neem ik mijn (SLR) camera niet mee. Teveel gewicht en gebrek aan tijd maken dat onpraktisch. Maar een poging van een fotoshoot doe ik direct de volgende dag. En die slaagt boven verwachting goed. Ik vind het paartje weer op geringe afstand van de eerste vindplaats. Beide vogels heb ik geruime tijd goed in beeld, en ook meermaalen fraai voor de lens (700 mm). Zij zoeken merendeels op dood 'oud hout' (eik), naar insecten in de talrijke spleten en gaten. Het lijkt de man te zijn (meest heldere rode kruin), die geruime tijd een beginnende opening uithakt in een dode eik. Ook is er een kort moment van territoriaal gedrag, waarbij de man z'n rode kruinveren even opzet.

Deze openvolgende waarnemingen over 4 dagen wijzen op reële potentie voor een mogelijk broedgeval verder in het broedseizoen. De Middelste Bonte Specht broedt in Nederland vanaf eind april tot begin juni. De mogelijk langere aanwezigheid van het paar op het Landgoed na 7 maart, is daarom door mijzelf en door een beperkt aantal andere geïnformeerden (via Waarneming.nl, onder embargo, en een WhatsApp-groepje) intensief gemonitord. Twee waarnemingen (door anderen), respectievelijk op 29 maart en op 2 april 2024 zijn tot nu toe (begin juli) de laatste. Gezien de intensiteit van monitoring in het Engelse Bos over de afgelopen maanden, door mijzelf en door enkele anderen, lijkt het hoogst onwaarschijnlijk dat het paar hier onopgemerkt toch nog langer aanwezig is gebleven, en mogelijk ergens tot broeden is gekomen. Aan de andere kant staan Middelste Bonte Spechten er om bekend dat zij in de broedtijd erg heimelijk zijn.

Hoewel er dit broedseizoen dus geen bewezen broedgeval is vastgesteld, kunnen we

MIDDELSTE BONTE SPECHT hakt geruime tijd een beginnend ondiep gat in een dode eik. Wellicht een aanzet tot mogelijk komend nestelen.

toch wel concluderen, dat blijvende vestiging van de Middelste Bonte Specht als broedvogel in de duinstreek weer een bemoedigend stapje dichterbij lijkt te zijn gekomen. En dat de kans dat het landgoed 't Huis te Vogelenzang uiteindelijk de primeur ten deel zal vallen groot lijkt. Deze locatie, van alle drie de gevallen tot nu toe, heeft duidelijk die aantrekkelijke 'oud hout' signatuur die de habitat-kritische 'Middelste Bonte' past.

Ook hier lijkt het gezegde toepasselijk, dat één zwaluw nog geen zomer maakt. Maar dit ene en eerste waargenomen Middelste Bonte Spechten paartje in de regio, maakte toch absoluut wel mijn voorjaar!

Foto's:

Hans van Lamoen, 7 maart 2024, Landgoed 't Huis te Vogelenzang